

Cieple.

Ciepłe.

Elitarna nekropola
wczesnośredniowieczna
na Pomorzu Wschodnim

pod redakcją
Sławomira Wadyła

Gdańsk 2019

SPIS TREŚCI

PRZEDMOWA ♦ 11

ZAMIAST WSTĘPU ♦ 13

1. HISTORIA BADAŃ CMENTARZYSKA

Zdzisława Ratajczyk, Sławomir Wadył

1.1. Odkrycie ♦ 17

1.2. Skandynawski wojownik czy pomorski wielmoża? ♦ 20

1.3. Ponowne „odkrycie” ♦ 23

2. CHARAKTERYSTYKA STANOWISKA

Zdzisława Ratajczyk, Sławomir Wadył

2.1. Położenie geograficzno-topograficzne ♦ 31

2.2. Stan zachowania ♦ 35

2.3. Kontekst osadniczy ♦ 36

2.4. *Archeologia versus historiam*. Zespół osadniczy w Ciepłym na tle rozwoju Pomorza Wschodniego i w kontekście formowania się państwa pierwszych Piastów ♦ 41

3. OBRZĘDOWOŚĆ POGRZEBOWA

Sławomir Wadył

3.1. Organizacja przestrzeni grzebalnej ♦ 53

3.2. Charakterystyka grobów ♦ 63

3.3. Charakterystyka pochówków ♦ 75

3.4. Rowy grodzące i jamy „obrzędowe” ♦ 87

4. WYPOSAŻENIE GROBOWE

4.1. Uwagi wstępne ♦ 95

Sławomir Wadył

4.2. Militaria, oporządzenie jeździeckie i elementy rzędu końskiego

4.2.1. *Miecze* ♦ 105

Sławomir Wadył

4.2.2. *Grody włóczni* ♦ 129

Sławomir Wadył, Paweł Kucypera

4.2.3. *Oporządzenie jeździeckie i elementy rzędu końskiego* ♦ 139

Leszek Gardeła, Kamil Kajkowski, Zdzisława Ratajczyk, Sławomir Wadył

4.3. Przybory kupieckie

4.3.1. *Waga i odważniki* ♦ 167

Andrzej Janowski

- 4.3.2. *Kamienie probiercze* ♦ 181
Sławomir Wadyl
- 4.4. *Narzędzia i przedmioty codziennego użytku* ♦ 187
Sławomir Wadyl
- 4.5. *Ozdoby i części stroju*
- 4.5.1. *Ozdoby głowy* ♦ 205
Ewa Trawicka
- 4.5.2. *Ozdoby dłoni* ♦ 213
Ewelina Drozd-Wadyl
- 4.5.3. *Kolie*
- 4.5.3.1. *Paciorki szklane* ♦ 216
Sylwia Wajda
- 4.5.3.2. *Zawieszki* ♦ 232
Ewelina Drozd-Wadyl
- 4.5.3.3. *Pacior bursztynowy* ♦ 235
Olga Krukowska
- 4.5.3.4. *Funkcja i znaczenie paciorków w grobach* ♦ 237
Olga Krukowska
- 4.5.4. *Haftki i okucia pasków do owijaczy* ♦ 241
Sławomir Wadyl
- 4.5.5. *Pozostałości tekstylne* ♦ 243
Joanna Jabłońska-Dyrda
- 4.6. *Obol zmarłych i problem napływu monet francuskich we wczesnym średniowieczu* ♦ 255
Borys Paszkiewicz
- 4.7. *Naczynia* ♦ 269
Andrzej Janowski
- 4.8. *Pozostałe przedmioty*
- 4.8.1. *Szklany pionek do gry* ♦ 281
Sylwia Wajda, Olga Krukowska
- 4.8.2. *Srebrne blaszki* ♦ 283
Sławomir Wadyl
- 4.9. *Szczątki zwierzęce* ♦ 289
Daniel Makowiecki
- 4.10. *Drewno, węgle drzewne i diaspory z wybranych pochówków* ♦ 295
Monika Badura, Grzegorz Skrzyński
- 4.11. *Żelazne elementy uzbrojenia i oporządzenia jeździeckiego w świetle badań metaloznawczych* ♦ 305
Paweł Kucypera
- 4.12. *Techniki jubilerskie i ornamentacyjne wybranych zabytków w świetle analiz składu pierwiastkowego* ♦ 343
Paweł Gan

5. CHRONOLOGIA CMENTARZYSKA

Sławomir Wadyl

5.1. Podstawy datowania ♦ 361

5.2. Krytyka wyników analiz radiowęglowych ♦ 369

5.3. Fazy użytkowania nekropoli ♦ 373

Aneks 5.1. Wyniki datowań radiowęglowych prób z cmentarzyska w Ciepłym wykonanych w Poznańskim Laboratorium Radiowęglowym metodą 14C AMS ♦ 376

Tomasz Goslar

Aneks 5.2. Wyniki datowań radiowęglowych prób szczątków drewna z cmentarzyska w Ciepłym wykonanych w Laboratorium Datowań Bezwzględnych w Cianowicach k. Krakowa ♦ 377

Marek Krąpiec

6. POPULACJA CMENTARZYSKA

6.1. Charakterystyka paleodemograficzna i morfologiczna ♦ 383

Aleksandra Pudło

6.2. Stan zdrowia i warunki życia ♦ 407

Aleksandra Pudło, Monika Czechłowska-Nabożna, Paulina Kalinowska, Edyta Szurowska

6.3. Dieta w świetle badań izotopowych węgla i azotu ♦ 425

Laurie J. Reitsema, Dariusz Błaszczuk

6.4. Pochodzenie w świetle badań składu izotopowego strontu biogenicznych fosforanów ♦ 439

Zdzisław Bełka, Jolanta Dopieralska, Sylwia Królikowska-Ciągło, Zdzisława Ratajczyk, Sławomir Wadył

6.5. Analiza genetyczna szczątków ludzkich ♦ 447

Karolina Doan, Hanna Panagiotopoulou, Martyna Molak, Anna Siekiera, Wiesław Bogdanowicz

7. CMENTARZYSKO NA TLE ŚRODKOWO- I PÓŁNOCNOEUROPEJSKIM

Sławomir Wadył

7.1. Nurty funeralne na ziemiach polskich ze szczególnym uwzględnieniem Pomorza ♦ 463

7.2. Środkowowschodnio- i północnoeuropejski kontekst nekropoli ♦ 467

7.3. Najstarsze groby komorowe a początki inhumacji na ziemiach polskich ♦ 477

7.4. Kim byli i skąd byli pochowani w grobach komorowych i grobach „zwykłych” ♦ 484

8. CIEPŁE - NIE TYLKO ELITARNA NEKROPOLA. PRÓBA PODSUMOWANIA ♦ 495

Sławomir Wadył

BIBLIOGRAFIA ♦ 501

SUMMARY ♦ 547

KATALOG GROBÓW ♦ 577

Zdzisława Ratajczyk, Sławomir Wadył

TABLICE ♦ 609